

Rerum Naturalium Fragmenta No. 76

<i>Jaskó Sándor: A Baradla új részeiről</i>	3
<i>Szemere László: A madarak szükséglakása</i>	9
<i>Szemere László: Homérosz kertjei és ligetei</i>	19

Budapest
1932

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Szemere László szerkesztése:

Budapest II., Debrői-u. 15

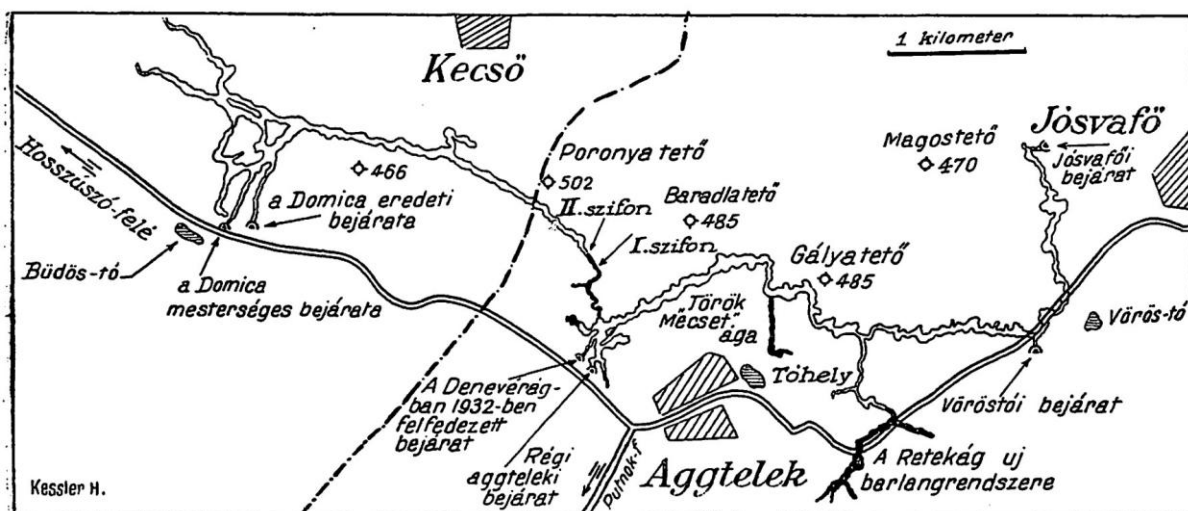
A Baradla új részeiről.

Írta: Jaskó Sándor.

A Budapesti Egyetemi Turista Egyesület barlangkutató szakosztálya Kessler Hubert vezetésével expedíciót szervezett az Aggteleki barlang eddig ismeretlen részeinek felkutatására.

Az elért eredményeket, melyek nagy eseményt jelentenek a hazai barlangkutatók történetében, a következőkben foglalhatjuk össze.

Az Aggteleki barlang, mint ismeretes, maturus patakbarlang. Vízugyűjtő területét még a legutóbb megjelent munkákban is mintegy 15 négyzetkilométer nagyságúnak jelezték. A barlangi patak hordaléka, nagyrészt kvarckavicsok, azonban semmikép sem eredhettek erről a területről. Az Aggteleki planina ugyanis erősen összegyűrődött mezozoós üledékek tönkje. A kékes-szürke mészkőben sem telér, sem lencsés betelepülés alakjában kvarcot nem találtunk.

1. ábra. Az Aggteleki barlang térképe.

A tömött fekete vonalak az újonnan felfedezett barlangjáratok.

Természetesnek látszott tehát az a feltevés, hogy a földalatti vízgyűjtő hálózat sokkal kiterjedtebb, mint eddig hitték s alányúlik annak a kiterjedt pliocén kavicsstakarónak is, amelynek foszlányai a karsztfennsík szélein Hosszúsó, Trizs és Imola községek határaiban találhatók meg.

Ez a meggondolás készítetett arra a feltevésre, hogy a barlang oldalágaiban megjelenő földalatti vízfolyások mentén felfelé haladva, eddig még ismeretlen, messze terjedő barlangrészekre lehet bukkanni.

A kutatások eredménye elsősorban a főág nyugati folytatása, a Retekág új barlangrendszere, a Törökmecsetág és a Denevérág végén talált új kijárat.

A Törökmecsetág régebben teljesen ismeretlen volt, pedig magas, keskeny hasadék alakú bejárata a főág 2210 m. pontjánál messziről is látható. A kifolyó időnkénti vízfolyás travertínó kádacskákat rak le a barlang talaján. Négyszáz méter hosszú folyosó, előbb délnek, majd keletnek tart. Vége felé kápolnához hasonló teremmé bővül. Az itt lévő cseppkövek a szivárgó víz vastartalmától erősen vörös színűek.

A Retekág, amelyik déli irányból halad a főág felé, szintén nagy kiterjedésű, eddig ismeretlen üreghálózatba vezet. Eleinte fokozatosan összeszűkülő patakmederben járunk, jobbról-balról rövid mellékágak torkolnak.

A főág erősen kanyarog, átlagosan 5-6 méter széles, fenekét mangánbevonatos kavics fedi. Hatszáz méternyi távolság után

hirtelen óriási terembe jutunk, melynek méretei az eddig ismert barlangrészeket messze felülmúlják.

Kanyonszerű meredek és magas falú hasadékok kötik össze az egymásután következő termeket. Gyönyörű és hatalmas cseppkövek teszik érdekessé a termék sorozatát.

Ez a rész még nincsen teljesen feltárva és térképezve. Itineráriumos feljegyzéseink szerint fő iránya délnek vehető s átnyúlva az országút alatt a Ravasz-lyuk környékének víznyelőit gyűjti össze. A járat egyik részéből a *Hipparion gracile* Kaup. mellső jobb lábszárcsontja került elő. A pliocén kori ősszállatmaradvány valószínűleg a felszíni kavicstakaróból mosódhatott ki, s a földalatti patak sodrával kerül erre a másodlagos lelőhelyre. A hordalékban gyakran fellelhető gallyak és falevelek bizonyítják, hogy a barlangág valahol széles és jól fejlett víznyelővel van összeköttetésben.

A többi oldalágak kutatásának egyik fontos eredménye a Denevérág végén felfedezett új bejárat. Ebben az ágban tanyázott ugyanis a prehisztorikus ősember. Az ásatások vezetői már régebben sejtették, hogy a járat végén egy másik kijárat is lehetett, amelyet a barlanglakók használtak. Az új bejáratra az utolsó terem végén bukkantak s a régi aggteleki bejáratától 150 m-re északnyugati irányban a sziklák közt vezet a napvilágra. Mostanáig a ráomlott lejtőtörmelék és vékony termőtalajréteg zárta el.

A kutatások legnagyobb jelentőségű eredménye az, hogy sikerült a terület alatt fekvő Domica-barlanggal az összeköttetést megtalálni. Ez a barlang, amelyet a csehek 1920-ban tártak fel, hat kilométer hosszú s járatai bonyolult hálózatot alkotnak.

Mivel pedig ez is patakbarlang és vízfolyása kelet, vagyis az Aggteleki barlang felé tartott, valószínűnek látszott, hogy a Styx patak vize belőle származik. Ez a feltevés most tényleg be is igazolódott.

A Styx medrében felfelé haladva elhagyjuk az ismert barlangrészeket. A folyosó, melyben haladunk, összeszűkül, mennyezete lealacsonyodik. A víz kitölti a járat egész szélességét. 320 m távolság után egy szifon zárja el a továbbjutást, öt mésztufagát keletkezett ugyanis a mederben, s ezek a víz szintjét egész a mennyezetig duzzasztották.

A gátak átvágásával sikerült a vízszintet jelentékenyen lejjebb eresztetni. A kutatók által így megnyitott résen áthaladva 50 m hosszú szűk járat következik. A mennyezet ismét lehajlik, majd az oldalfalak kitágulnak s kis terembe jutunk. Itt találtak rá kutatóink a csehek feljegyzéseire, kik pontosan két évvel ezelőtt, 1930. augusztus 20-án a túlsó oldalról jutottak ide.

A felfedezések tudományos jelentősége abban áll, – amit általános értékű megállapításként vehetünk, – hogy a felszíni vízváltó nem mindig felel meg a földalattinak. Barlangi vízgyűjtő rendszereknél is előfordulhat a lefejezés, mikor is, ha két barlang üreghálózata összeér, úgy az egyik elhódíthatja a másik vizét. A Domica valószínűleg így került a Baradlával összeköttetésbe.

A pataktérások pontos nivellálása és a magasabban fekvő régebbi oldalágak tanulmányozása valószínűleg igazolni fogja ezt a feltevést.

A Baradla eddig is nagy természeti kincs volt, hazánk egyik, talán kellőleg meg sem becsült értéke. Az újonnan megismert részekkel együtt hossza kb. tizennyolc kilométer, vagyis az eddig ismert hosszúság kétszerese.

Remélhetően az újonnan megismert részeket is rövidesen hozzáférhetővé teszik a nagyközönség számára és így a felfedezés tudományos értékéhez a gyakorlati haszon is csatlakozik.

(Földrajzi Közlemények, 1932. (60. köt.) 9–10. f. 157-159. old)

A madarak szükséglakása

Írta: Szemere László.

Néhány olyan madárképet mutatok be itt szíves olvasóinknak, amelyek mind azt bizonyítják, hogy odúlakó madaraink mennyire meg vannak akadva olykor-olykor. A belterjes erdőgazdaság, éppen úgy mint a kertészet is, a hibás, beteges s ennek következtében odvas fákat mind kivágatja, egészen érthető okból. Sok helyen az odvakat, kikorhadásokat, mint a lyukas fogat, be is cementezik, hogy a fa tovább ne korhadjon.

Mindez indokolt, a baj csak ott van, hogy az odvas fa ősidők óta szállást, fészkelőhelyet nyújtott számos madárnak. Éppen ez okból helyezünk ki mesterséges fészekodvakat, amelyek a meggyérült természetes odút vannak hivatva pótolni. A bemutatott képek bizonyítják azt, hogy az emberek korántsem gondoskodnak a madarakról a szükséges mértékben, s így aztán megesisik az, hogy a fára kiakasztott – s ottfelejtett – veterán bakancs, azaz cúgos cipő is alkalmas tanya lehet.

Bemutatott képünkön egy kékcinegepár választotta otthonául a cúgos cipőt, amely mint magánlakás bizonyára nem volt cúgos. A netán becsorgó esővíz valószínűleg szaporán ki is csurgott a cipőből, s így a tanya a kékcinege szolid polgári igényeit teljes mértékben kielégíthette.

Másik képünk egy cilindert mutat. Ebbe meg a kerti rozsdafarkú rakott fészket, láthatjuk is a hímét a képen. Csőrében valami

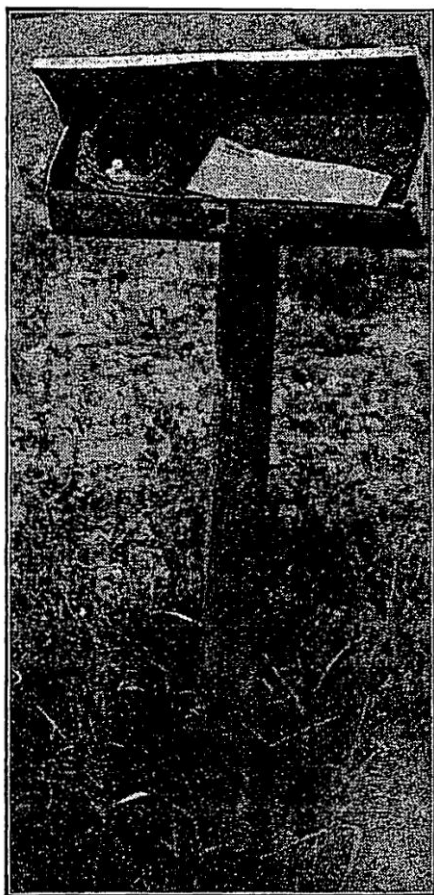
ennivaló van, mit éppen fiókáinak akar bevinni. A rozsdafarkú-pár a következőleg jutott pompás lakásához: Megjelent a lóversenyen egy kiválóság; rangjához méltóan, cylinderben. Nem tudhatni, hogy a nap hevétől-e, vagy egyéb okok miatt izzadt-e meg, elég az hozzá, hogy a verseny tartamára – ruhatár híján – az élősövény ágai között helyezte el cylinderét. S hogy jobban levegőzzön az, még az izzadtságfogó bőrszalagot is kifordította belőle. Hogy aztán a favoritja beérkezése vagy lemaradása okozta-e oly magas fokú izgalmát, mely miatt cylinderéről megfejtkezett, azt megint nem tudjuk. Azonban az otthagyt cylinderbe a rozsdafarkúak fészket építettek, s benne fiaikat szerencsésen ki is költötték.

Gyakoribb ennél az az eset, amikor a tágabb nyílású leveles ládikóban véli nyugodalmas otthonát találni egy-egy cinege-vagy verébpár.

Azt is mutatja ez a kép, hogy a fészekodúnak nem okvetlenül szükséges valami gondosan készített odú vagy ládikó. Ha a közönséges szivarosdobozok ajtajára lyukat vágunk, azután az aljánál fogva a fa derekára (vagy falra) szögezzük azt, máris készen van az egy-két évig eltartó, olyan-ilyen fészekodú, amely ha klimatológiai okból nem is tökéletes, de mégis jobb a semminél. Természetesen gondoskodni kell arról, hogy a doboz fedelét apró szegekkel jól leszegezzük a kihelyezéskor, hogy az ki ne nyílhasson.

Szinte látom, hogy olvasóim közül néhányan máris keresgélnek elő félretett szivaros dobozaikat. Hát a kedvükért, meg a jó ügy kedvéért még meg kell jegyezni, hogy célszerű azokat a dobozokat – hogy idő előtt szét ne hulljanak – egy szál dróttal úgy körülkötni, mint ahogy a csomagot szoktuk a zsinórral.

Persze a kihelyezés utolsó mozzanataként, mert különben a legegyszerűbb módon nem szögezhetjük ki az egészet. A szög fejével egy más, erősebb fa- vagy bőrdarabkát szorítsunk a dobozhoz, hogy a gyenge deszkát a szeg feje ki ne szakítsa.

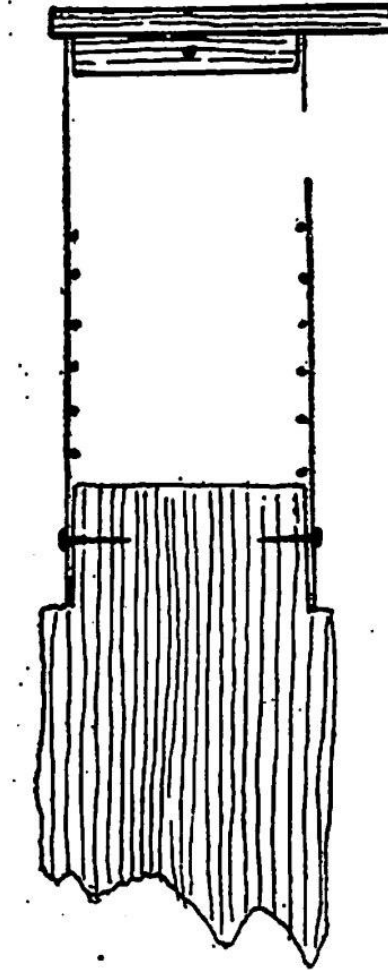

Cinege fészkel a levelesládába

Hát ez az a mesterséges fészekodútípus, ami még kitehető. Legcélszerűbb ereszek alá szögezni az ilyen ínséges fészekodút, melynek vázlatos rajzát is csatolom itt.

Ha valaki – szemlélvén e rajzocskát – meg meri kérdezni, hogy a szegeket hogyan verjük be a doboz alján át a fába, annak megírhatom, hogy mozsárütővel, melyet a doboz alján már előre átszorított szeg fejére helyezünk, hogy aztán a kalapács elvégezhesse a többit.

Az természetes, hogy ha az odút falra szegezzük, hát legalább a felső szög helyét – két téglaközé – ki kell előre keresnünk.

Fészekodú kályhacsőből.

Kerti hasznos madaraink egy része nem odúban költ, hanem alacsonyabb fák vagy bokrok gallyai közé építi meg fészket. Kellő számú fa meg bokor között akad alkalmas, fészket tartó elágazás, azonban a gyakorlat mégis azt mutatja, hogy nem olyan sok, hogy a madarakon ez irányban is ne lehessen még segíteni. Arasznyi drótkosárka a kellő helyre kieresztve, jó fészkalap bokorlakó madarainknak, poszátáknak és pintyféléknek.

Persze az ilyen alkalmatosság kihelyezése már némi madártani ismeretet igényel, mert más helyigénye van a posztátnak, megint más és fajok szerint is különféle a zöldikének, kenderikének, tengelicnek, szóval a pintyféléknek.

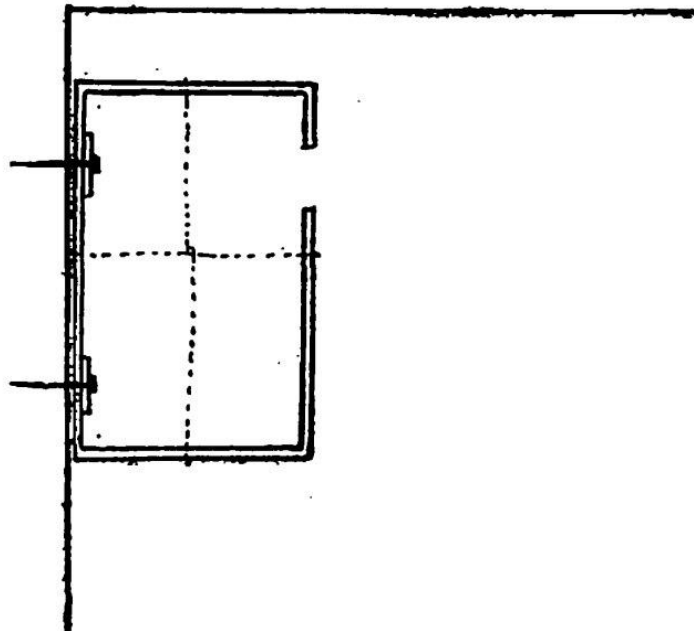
Már aki ezekkel is akar foglalkozni, az kérjen a M. Kir. Madártani Intézettől útmutató füzetet. (Csörgey Titusz: »Madárvédelem a kertben«, Madártani Intézet, Budapest, II., Herman Ottó-út 15.) Ebben a füzetben le van írva, meg képből is bemutatva az is, hogy hogyan kell egyes ágakat úgy metszeni, hogy fészektartáshoz alkalmas elágazások keletkezzenek.

Egyik képünk egy vörösbegy-otthont mutat be. Rendet mérsékelten kedvelő embertársaink szemétre dobják a hivatását már betöltött edényeket, s ilyenekből csinos kis aukció szokott összegyűlni valamely félreeső zugolyban; törött üvegek, fenekeetlen lábasok, félcitromok, dugók, cipő-felső-rész meg miegymás társaságában. Egy ilyen, eldobott teáskanna megnyerte a vörösbegy tetszését, no meg bizalmát is, s mint egy másik képünk mutatja, belé telepedett.

Bár a bejáró nyílás felül van, mégis megfelelt az alkalmatosság a céljának - jobb hely híján. Hja, mi is szívesebben ellakunk valamely szép villalakásban, mint a pincesorban, de hát a szerencse nem mosolyog mindenkire egyformán, s bizony akad lakója a legrozogább hajléknak is, úgy az embereknel, mint a madaraknál.

Ez a példa azt mutatja, hogy bádogból is lehetne takaros madárfészekodvakat csinálni, az olcsó s főként igen tartós lenne, de egy darabig csak árnyékosabb helyre volna őket célszerű

kihelyezni. És pedig a hőáteresztés miatt. Később – ahogy ke-
lőleg berozsdásodott – eme káros – tulajdonságát is úgy-ahogy
elveszti. Háztartásunk lim-lomjai közül a penzióba vonult kály-
hacsövekre gondolhatunk, amelyeknek minden 25-25 centimé-
teres darabja mint igen alkalmas fészkelőhely még jó egy
évtizedig szolgálhatja érdekeinket. Felhasználásának a módja
kinek-kinek a leleményességén múlhat; azonban kerítésoszlo-
pok tetejére, vagy közel függélyesen álló, s valamely okból lefű-
részelt mind olyan ágra, fatörzsre az itt vázolt módon célszerű-
en elhelyezhetjük már-már szemétre dobott kályhacsöveinket.

Fészekodú szivardobozból.

A kályhacsövek átlagos átmérete 10 cm – éppen megfelel cine-
gééknek –, ehhez képest tehát körülbelül ilyen átméretű oszlo-
pot válasszunk, illetve ha az valamivel vastagabb, fűrészeljük,
avagy faragjuk körül olyannyira, hogy a kályhacsövet ráhú-
zassuk. A továbbiakat megmagyarázza a rajz.

Fedőnek legcélszerűbben a szorosan ráillő, s vaskereskedésekben már készen kapható »deklit« alkalmazhatunk, azonban ha arra előbb egy deszkalapocskát szegezünk, akkor azzal a nap sugarait előnyösen visszatarthatjuk. De még a deklit is megspórolhatjuk, és pedig úgy, hogy fakorongot szegezünk a fedődeszkácska alá, melyhez (a koronghoz!) aztán két szegecskével rögzítjük az odút, illetve amazt ehhez. Természetesen az alkalmas röplyukról sem felejtkezünk meg. Ez ne legyen túl magasan, mert különben a madarak nehezen juthatnak ki belőle.

Gondoltam arra is, hogy az ilyen odú falát valamelyes módon ripacsossá kellene tenni, hogy azon a madarak felkapaszkodhassanak. Mint ahogyan az esztergán készült fészekodú belső falába is barázdákat szoktak esztergályozni. A kályhacsőnél ezt nem tehetjük, s így inkább megfog felelni a feloszlatott dívánokban, avagy fotelekben található spirálrúgó, amelyből egy darabot a fészekodúvá előléptetett kályhacsőbe szorítunk. Megcsinálhatjuk ezt más erős drótból is, azonban a fentebb jelzett rúgó már jóformán használatra készen minden rendetlenebb háztartásban bőven található.

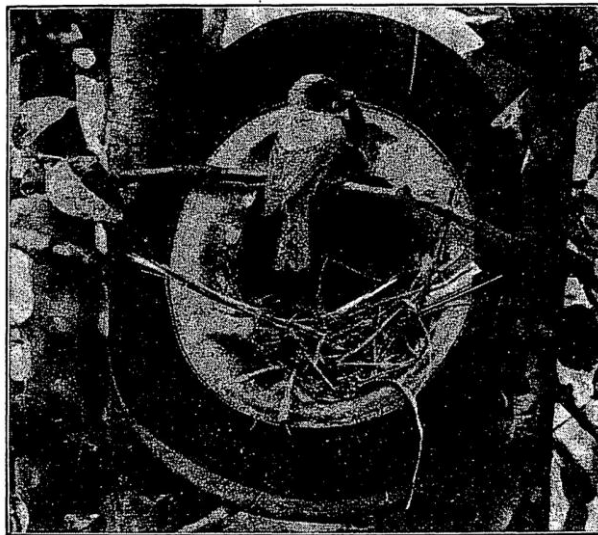
Azután az égnek meredő kerítésoszlopaink közül szemeljünk ki tehát egy-egy olyant, amely árnyékos helyen van, s építsük meg rá a vázolt alkalmatosságot.

Hogy a madarak vascsövekben is megtelepszenek, arra számos esetet tudok. Az eléggé közismert, hogy az esővíz-levezető csatorna csövét milyen gyakran építik be fészekkel egyes madarak, leginkább persze a verebek. Egy-egy váratlan zápor sok ilyen fészket elpusztít, illetve kimossa a csőből az oda tényleg nem való fészket.

Láttam egy olyan esetet, hogy az eresztől a földig érő cső aljában rekedt meg egy házi veréb família. Arra lettem figyelmes, hogy a csőben kotorászást hallottam, s akkor azt észleltem, hogy az alul eldugult csatornacsőben a fiókák sehogy se tudtak felkapaszkodni a csőnek körülbelül 3-5 m magasan lévő felső nyílásáig.

A verébpár a fészket nem ide építette, hanem a cső felső kikönyöklésébe, ahol azonban a fészek a ferde helyen csak addig maradt meg, míg a fiak meg nem nőttek. A család összsúlyát – és fészkelődését – már nem bírta ki, s megindult, hogy aztán a cső alsó könyökénél ismét fennakadjon.

Zoltán testvérem mutatott nekem a Zugligetben a villamos pályán egy vezetéktartó oszlopot, amelyen felül, kb. egy méterre lefelé a tetejétől, egy kb. 3 cm átméretű lyuk volt.

Öreg cylinderben fészkelő rozsda farkú.

Abban évek óta költenek madarak, mikor ő az egészet észrevette, éppen rozsda farkúaké volt a páncélvár. (Látható ez az oszlop a Zugliget végállomása előtt lévő hídról Budapest felé néz-

ve.) Hogy a függőleges csőben a fészek fennakadhatott, azt megérthettük az oszlop megszemlélése után. Úgy egy araszra a röplyuk alatt a csőhöz van rögzítve egy vasrudacskával a vezetőket tartó ív egy egy támasztója. Így hát az eleinte nagyobb mennyiségben (hosszabb szálakban) behordott fészekalapozó anyag fennakadhatott.

Ugyanő említ egy esetet, amikor egy vasútállomáson egy félredobott vasúti ütközőbe (puffer) fészkelte be magát egy pár szécinege, s annak kúp alakú, elég tágas üregében fiait – dacára a sok sürgés-forgásnak, zajongásnak – szerencsésen fel is nevelte.

Hogy koponyáknak még a síron túl is lehet haszna, azt mutatja következő képünk. Itt is egy vörösbegy-otthont szemlélhetünk, persze már feltárva. A koponyaüregben bizonyára előítéletmentesen növekedett fel az öt csemete, éppen úgy, mint ahogy szüleik se az emberi logikával mérlegelték választott otthonuk jelentőségét.

Abban az időben, amikor még az emberi koponyákból serleget készítettek – vagy ott, ahol még most is készítenek –, bizonyára jobban kidomborítanám földi porhüvelyünk legtetetejének a »posztumus« szerepét, úgyis mint fészekodút. Ma azonban már más világ van. No nem éppen jobb erkölcsök, csak éppen kifinomodottabb külszín. Tehát sokan kegyeletsértésnek, vagy nem tudom minek vélnék, ha fáinkra koponyákból készült fészekodvakat szögeznének ki.

Valami motoszkál a fejemben, hogy akasztófahumorra hajlamos magyar népünk valami versben (bordalban?) célzást is tesz arra, hogy valakinek a fejében a cinegék megfészkelnének? T. i.

tökkobaknak néznék az illető fejét. Sajnálom, hogy nem idézhetem, de ha megfeszítenének se jut az eszembe.

Tökkobakból azonban tényleg lehetne jó – úgy egy szezonra szóló («egynyári!«) fészekodút csinálni, és pedig úgy, hogy az ősszel kimagozott (egy lyukon át kikapargatott) tököt megfelelő módon a fák elágazásába kötözzük. Meg lehet próbálni.

(Növényvédelem, vol.7, 1931, no.11, p.205-207)

Homérosz kertjei és ligetei

Írta: Szemere László

Homérosz az Iliászban és az Odüsszeiában a természeti jelenségeknek igen sok figyelmet szentel. Figyelmét semmi olyan sem kerülte el, ami az akkori időben (közel háromezer évvel ezelőtt!) szép és említésre érdemes dolog volt. A nehéz harcok, a társadalmi élet s a mitológiai leírások mellett terjedelmes hasonlatok révén mindig megtalálta a módját annak, hogy valamely csekélységnek látszó dologgal a lélek finomabb érzelmeire is mesterileg hasson.

Mint tájképfestő változatos. A vad, sziklás tájakat, zuhatagos patakokat, majd az enyhe lejtőjű, erdő koszorúzza hegygerinceket éppen úgy méltatja, mint a halas-tenger végtelenségét, hirtelenül kiszökellő szirtfokaival, avagy szelíd öbleivel. Az erdő, a kies völgy-rejtek, a ligetek-berkek, a kertek, szép szántóföldek, mind-mind megtalálják helyüket valamely párhuzam kapcsán. És mind úgy, hogy az esztétikai hatásuk ma is teljes.

A kerteket illetőleg legfeljebb azok terjedelmén fogunk mosolyogni, mert Alkinoos király kertje, – melyről alább szó lesz – négy hold terjedelmű, s ezt már mint tekintélyes birtokot említi a költő.

No de ez arányban van az akkori világ királyaival, kik a mai fogalmak szerint tulajdonképpen megannyi nagyobb földbirtoknak (uradalom) voltak a tulajdonosai.

Az Iliászban Akhilleusz fegyverhordozóját (ma tisztiszolgának mondanók), megöli Hektor. Patroklos a gazdája fegyvereivel

ment a harcba, s ezeket Hektor, miután Patroklost megölte, leszedi róla, s így Akhilleusz fegyvereinek javát elvesztette. Ezek helyett isteni anyjának, Thetisnek kérésére maga Héphaisztosz (Vulcanus) készít remek új fegyvereket. A pajzs díszleteit (véseiteit) öt könyvoldalon át írja le Homérosz.

»Ötrétű a pajzs, tükrébe berakva
A mesteri észnek sok nagy gondolatja.«

A valószínűleg kerek pajzs szegélye a tengert, az eget és a földet ábrázolta, mely körökön, illetve szegélydíszítésen belül a pajzs nyolc mezőre (tükörre) volt osztva. Hogy nyolc tükör volt belül, azt a leírásból lehet következtetni. (A fenti öt réteg a pajzs keresztmetszetére vonatkozik. Azaz öt különálló fémrétegből volt az összekalapálva, így a dárda nehezebben járhatta át!)

A pajzs egyik tükrében várost mutat be a mester, utcáján két jelenettel. (Esküvő, bírói ítélet – »pörosztás«). A második tükör ugyancsak várost mintáz, amint ostromolják.

»Aztán formált belé* nagy széles parlagot,
Három fogás alá szántottat, gazdagot,
Barnállott az egész, tetszett barázdásnak,
Kivált végről nézve, mint a friss szántásnak...
Noha színarany volt, változott a színe,
Csuda látni amily leleményes míve.«

* T. i. a pajzsba.

Megénekelte tehát a szántóföldet, de két pajzs-tükörben is, mert:

»Egy másik mezőben aratáshoz fogtak,
Éles sarlókéssel emberek mozogtak.«

Az ötödik tükör szőlőskertet mutatott, benne szürettel. Ezt teljesen idézem:

»Aranyból aztán szőlőskertet képez,
Fekete fürtökkel, sok édes gerézddel,
Egy-egy ezüst karó minden tőke mellett,
Mély a gyepű-árok, ólom a sövénye,
Középen fut bele egyetlen ösvénye,
Szüretkor a szedők ezen járnak-kelnek.
Gyöngéd szívű lányok, legényekkel sorban
Hordják a mézédest fűzvessző szatyorban,
Míg csengő énekkel egy fiatal gyermek
Ujjai citerán linoszi dalt vernek.«

A hatodik tükörben két oroszlán (akkor még élt Görögországban!) megtámad egy gulyát, megragadják a vezérbikát, s vonszolják, »noha a pásztorok erősen hajszolják.«

A hetedik tükör kies völgy-rejteket ábrázolt, a nyolcadik pedig táncmulatságot.

Hát ezek a jelenetek ragadták meg, mint kiemelkedő dolgok, Homérosz képzeletét. Az Iliászban egyébként kevés kertészeti vonatkozású rész van. Olvashatunk vad fügefáról (tehát volt már szelíd is), olajfa csemeteről, Trója alatt pedig egy helyen egy egész fügefa erdő volt. A gyermekét úgy nevelgeti az anyja, »mint a kertész a szép fiatal fát a televény telekben«.

Egy helyen (21-ik ének) egy kert-öntöző berendezésről ír:

»Mint mikor a kertész sötét kútfő vizét
Kertje csemetéi közé ereszti szét,
Csatornát kapával mélyítvén, tisztogat,
Kavicsot görgetve megered a patak,
Megcserdül, morajlik, ahol jut lejtőre,
Mégfut a kertésztől, iramlik előre:
Achillesnek, noha gyors is, a folyamnak
Áradó habjai úgy nyomában vannak.«

Úgy látszik, hogy a hős egy ízben – amint a trójaiakat üldözte –
növekvő árvízbe került.

Már az Odüsszeiában valamivel több kertészeti leírásra buk-
kanhatunk. Alkinoos király kertje a következőként van leírva.

»Négy holddal gyönyörű kert terjed az udvarok alján,
Künn a kapuk mellett, oldalt rácsokkal övezve.
Bent terebélyes fák lombbal teli gallyai nyúlnak,
S termik a szép körtét, almát, finom ízű gránátot,
A mézízű fügét meg lombos olajfa bogyóját.
Nincs üres ág, a gyümölcs örökön mosolyog a gallyról,
Télen-nyáron, egész éven, mert a lágy Zephyros szél
Egyiket érleli, míglen amaszt életre fakasztja,
Körte nevet körtén, piros alma mosolyog a piros almán,
Szőlőfej szőlőfejeken, füge függ a fügéken,
Míglen amott viruló szép szőlőkertje sötétlik.«

»A szőlőlábban vetemény-ágyak sora terjed,
Mellyek egész éven telvél sokféle gyümölcsrel.
Két forrás fakad itt, s az egyik végigfut a kerten,
Másik az udvaron át a magas-fedelű palotának
Ércküszöbéig oson, s vizet ebből mer a lakosság.

Ennyi javat nyújtott Isten nemes Alkinoosnak«

Tantalusznak az volt a szenvedése (az alvilágban), hogy nem ihatott – ha megszomjazott – a tó vizéből, mert akkor kiapadt, s ha a feje felett lógó gyümölcsök után nyúlt, azokat »felsuhogó szellő sűrű ködfelhőkbe kavarta«. Az itt szereplő gyümölcsök a fenti kertben leírtakkal azonosak: alma, körte, gránátalma, füge és olajbogyó.

Szó esik a kerítésről is. Eumaios kondás sövénye – melyet a disznóólak körül vont – vadkörte bokorból készült.

»S jó sűrűn be szegé belül vadkörte bokorral,
Kívülről végig cölöpöt vert mélyen a földbe.«

Hát az bizony jó erős kerítés lehetett úgy, de kellett is, mert még az oroszlán ellen is védelmet kellett, hogy nyújtson. Laertes kertjébe vezet minket a költő, amikor Odüsszeusz – hazatérte után – ott az öreg édesatyját felkeresi.

»Ők meg a városból hamar a tanyára jövének,
Hol Laertesnek gyönyörű jószága virított,
Önmaga szerzé azt hajdan sok fáradalommal.
Háza is ott épült, körülötte kis épületekkel,
Bennük evett s aludt és élt szolgái csapatja.«

Eleinte senkit sem talált Odüsszeusz a kertben
»... mert kerti sövénynek
Tüskebokrot irtott a cselédség apraja-nagyja.«

Végre aztán találkozik a fiú (Odüsszeusz) az atyjával, aki azonban nem ismeri fel, illetve nem is meri hinni, hogy valóban fia,

aki már húsz éve volt távol, áll előtte. Csak akkor hiszi ezt valójában, mikor Odüsszeusz felsorolja az öreg előtt mindazokat a fákat, amelyeket atyja még mint gyermeknek adott neki:

»Még ama fákat is elsorolom szép kertet ölében,
Mellyeket akkor adál, mikor egyenként kunyoráltam,
Hogy fel-alá jártam mint gyermek utánad a kertben.
Mind nevükön nevezéd, hogy alattuk idestova bolygánk.
Körte tizenhárom, míg almafa tíz vala köztük.
Fügefáka negyven volt, szőlőtőt ötvenet adtál.
Nap nap után más tőkéen értek meg a fürtök,
Sok-sokféle gerezd nevetett le a tőkefejekről,
Ha Kronidesz idején fürdette le záporosókkal...«

Hát persze. Elemi csapás, szárazság akkor is voltak már s az örökké kék egű Görögország is csak annak a képzeletében örökké az, aki egyszer volt csak ott, s akkor éppen szép idő volt.

Hanem bármennyire is magasztalja a költő a hazájabeli gyümölcsösöket, el nem leplezi, hogy a Líbiába vetődött hajós hősök, illetve inkább talán evezőseik, sehogy sem akarták a lótosz-evőket elhagyni a lótosz-gyümölcs miatt.

Magától értetődik, hogy Homérosz »lótosz«-a nem azonos a lótoszvirággal. A fordító (Kemenes József) magyarázata szerint a lótosz-fát ma jujuba-fának nevezik a líbiaiak. Tudományos neve Rhammus zizyphus vagy Rh. lotus. Gyümölcse nagyságra hasonlít az olajbogyóhoz, színe aranysárga, vagy bíborvörös, íze édes, mint a datolyáé.

A számtalan tájfestés közül itt csak kettőre terjeszkedem ki, ezek lakott hely közelében levő ligetek.

A Phaiékek földén Pallasz szent nyárfaligetje pár szóval van érintve. (Odüsszeia, IV. ének) Nausikaá királylány megmagyarázza Odüsszeusznak, hogy atyjának, Alkinoosznak palotája merre fekszik.

»Útközben éred Pallasz szent nyárfaligetjét,
Benne patakcsa cseveg, körülötte mező füve zöldell;
Itt van atyám jószága, gyümölcsökkel teli kertje.«

A költemény (Odüsszeia) ötödik énekében a Kalypso nimfa barlangja körüli tájkép van mesterileg leírva:

»A barlang körülött viruló erdő feketéllett,
Ciprusok, égerfák, nyárfák nőttek be tömötten,
S széles-szárnyú madárseregek fészkeltek a fákon:
Sólymok, ölyvök, baglyok s nyelvöltő tengerivarjak*.
Melyek a tengereken szállongva halakra vadásznak.
Szőlőtőke virult az odús barlang közelében,
Ágbogas indáin csüngő fürtök mosolyogtak.
Tiszta fehér vízzel négy forrás lejt vala sorban
jó közel egymáshoz, de utóbb kanyarulva, kígyózva.
Vadszeder s ibolyás rétség zöldellt körülöttük
Lágy puha pázsittal, láttán örök isteneinknek
Szíve is eltelt volt gyönyörűséggel, csoda-kéjjel.«

*Azaz kárókatonák (Phalacrocorax)

A költő tehát madár-fészektelepet állít be abból a célból, hogy a hely szépségét azzal is fokozza. Íme egy hovatovább elfelejtett esztétikai érték. Mily kevesen érzik azt már manapság, hogy

minden nagyobb facsoportnak, – mondjuk ligetnek, vagy parknak – kiváló kiegészítői a madarak.

A mai emberek zöme a porta körüli varjúkolóniában, – mely egy-két vércsepárral szokott tarkítva lenni – már csak hajnali álmának csendrontóját látja. No meg fáinak, bokrainak piszkítóját, mely okokból a legtöbb helyen puszkavégre szedik őket. Pedig magyar fajunkban lappang még némi kevés szikrája a madárszeretetnek. Példa rá a gólya, amely sok ház kéményén kelepelget még, bár száma a cserépfedél elterjedésével csökkent.

Homérosznak nem kerültte tehát el a figyelmét az sem, hogy a zajos madársereg mennyire elevenebbé, intimebbé tehet valamely helyet.

(*Kertészeti Szemle, 1932, vol.4, no.6, p.141-145*)

M a g y a r g o m b á s k ö n y v e k é s k é p e k

Szerkeszti: Szemere László
Gombáskönyv kezdőknek
250 leírás, 50 színes kép: 11.2P.
Gombáskönyv haladóknak
III kötetben 2000 leírás, 75 kép
Gombaképek: 100 színes ábra
Árak: vászonkötésben 10-10 P.
Levelezőlapok 1 sor. 25 drb. 3P.
Teljes tájékoztató ingyen!

B u d a p e s t, II. k e r., H e r m a n O t t ó – ú t 1 5.

Megjelent füzetek

63. (1929)

Szemere László: A függőcinege (*Anthoscopus pendolinus* L.)

Magyarországon

Szemere László: A füstös cinege (*Parus lugubris* Temm.) a

Bánságban és Erdély déli részében

Szemere László: A sárgafejű királyka Magyarországon

Szemere László: A tüzesfejű királyka nálunk

Szemere Zoltán: A tűzok (*Otis tarda* Linn.) Magyarországon

Szemere Zoltán: A reznek (*Tetrax tetrax* Linn.) Magyarországon

64. (1929)

Szemere Zoltán: A fácán (*Phasianus colchicus* Linn.) Magyarországon

Szemere László: A fürj (*Coturnix coturnix* L.) nálunk

Szemere László: A fogoly (*Perdix perdix* Linné.) Magyarország gyakori madara

Szemere László: A szirti fogoly (*Caccabis saxatilis* Wolf & Meyer) Magyarországon

Szemere László – *Lovassy Sándor*: A császármadár (*Tetrastes bonasia* L.)

Szemere László: A nyírfajd (*Lyrurus tetrix* L.) Magyarország vidékein

Szemere László: A középfajd (*Tetrao medius*) Magyarországon

65. (1929)

Szemere László: Fehér-spórás lemezes-bélésű gombáink

66. (1929)

Szemere László: A bocskoros-gombák — *Volvaria*

Szemere László – *Lovassy Sándor*: A siketfajd (*Tetrao urogallus* L.)

Szemere Zoltán: Az apácalúd (*Branta leucopsis* Bechst.) Magyarországon

Szemere Zoltán: A vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis* Pall.) magyarországi megjelenése

73. (1930)

Szemere Zoltán: Jelentés a margitszigeti madárvédelmi kísérleti telepről

Szemere Zoltán: Megfigyelések a vándorpatkányon

Vasvári Miklós: Irodalom: A Magyarországon előforduló ragadozó madarak meghatározója

74. (1931)

Szemere László: Csináljunk fészekodvakat!

Szemere László: Hogyan csináljunk harkályoknak való fészekodút házilag?

Szemere László: Enyves bádóg – a hangyák ellen

Szemere László: A mesterséges fészekodvakról

Wagner János: Könyvismertetés

Szemere László: A madarak világának tanulmányozása

75. (1931)

Szemere Zoltán: A tavaszba nyúlt tél hatása a költöző madarakra

Szemere László: Viharos időben hogyan fog a fecske rovarokat?

Szemere Zoltán: Apróságok a hollóról

Szemere Zoltán: A békés kakukkfiókák

Szemere Zoltán: Gerlék és a pingponglabda

Szemere Zoltán: Vetési varjú és a műtojás

Szemere László: Schenk Jakab: A madarak világának tanulmányozása